

TI vyhodnotila nezávislost 30 veřejných institucí. Která si vede nejlépe a jak znějí doporučení?

23.6.2025 - | Transparency International ČR

TI hodnocení přináší, jelikož veřejné instituce mají za úkol kontrolovat jednání mocných, ať se již jedná o politiky či podnikatele. Tyto vlivové skupiny přirozeně mohou chtít ovlivnit jejich každodenní práci a rozhodování.

„V Česku je často v rámci expertních a všeobecných debat skloňována odolnost a nezávislost veřejných institucí, které mají za cíl dohlížet či kontrolovat různé oblasti a sektory. Akcentována je obava z vývoje a ovládnutí některých subjektů, které můžeme sledovat například v Maďarsku a na Slovensku. TI nově přináší jedinečná data stojící na kvalitní metodologii, která do mnohdy pocitových a emotivních diskusí přináší racionální a detailní právní rozbor,“ přibližuje David Kotora, výkonný ředitel TI.

Jak dopadlo hodnocení?

Podle výsledků jsme instituce rozdělily na nadprůměrné (12 úřadů), průměrné (9 úřadů) a podprůměrné (9 úřadů). Kromě toho jsme vytvořili doporučení u těch institucí, kde považujeme za záhodné nezávislost zvyšovat. Detailní vyhodnocení najdete na webu [TI nezavisleinstitute.cz](https://ti.nezavisleinstitute.cz).

Na hodnocení je třeba nahlížet komplexně, to znamená porovnávat nezávislost vs. její slučitelnost s funkčností, odborností a profesionalitou veřejných úřadů. Nezávislost je sice důležitý, nikoliv však univerzální ani jediný faktor, na němž závisí dobré fungování veřejných institucí. Cíl, aby každý z hodnocených úřadů dosáhl 100% hodnocení není žádoucí ani reálný. Míra nezávislosti se musí odvíjet od role instituce ve struktuře veřejné moci.

U institucí a úřadů, které se zabývají bezpečností či pracují s utajovanými informacemi je důležitá i vysoká míra důvěry mezi zástupci státu a ozbrojených složek. Nižší míra nezávislosti oproti jiným úřadům je proto vzhledem k jejich roli a činnosti obhajitelná. To však neznamená, že by neměly pracovat objektivně a nestranně. Je však nezbytné, aby za jejich činnost existovala jasná politická odpovědnost, což zájem na jejich nezávislosti snižuje.

„Důvěra je klíčovým prvkem pro to, aby stát a jeho instituce vůbec mohli smysluplně komunikovat a efektivně realizovat svoji agendu,“ říká Martin Buchtík, ředitel analytického ústavu STEM.

Jak znějí doporučení?

Důležitým ukazatelem vyplývajícím z našeho hodnocení je potenciál ke zlepšení. Jednoduše, čím je větší, tím více doporučení právě ke zlepšení. Instituce s vysokým hodnocením mohou mít vyšší možnost dále zvyšovat svoji nezávislost než ty s podprůměrným hodnocením. Přímá úměra ve smyslu „čím horší hodnocení, tím více se musí instituce snažit zvýšit svoji nezávislost“, v tomto ohledu neplatí.

Top pětka institucí s nejvyšším potenciálem nadále zlepšit svou nezávislost jsou Český statistický úřad (84 %), Úřad pro ochranu osobních údajů (82 %), Úřad průmyslového vlastnictví (76 %), Český

telekomunikační úřad (75 %) a Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (73 %).

Nejnižší potenciál, což znamená, že není skoro nic, co dále zlepšovat, je u Vojenského zpravodajství (3 %), Úřadu pro zahraniční styky a informace (3 %) a Bezpečnostní informační služby (7 %).

Více než dvěma pětina hodnocených institucí doporučujeme zlepšit způsob výběru jejich vedení, například prostřednictvím zavedení transparentních výběrových řízení, aby byli vybíráni nejkvalifikovanější uchazeči.

„Pro samotnou nezávislost veřejné instituce je velmi důležitý faktor, kdo ji řídí. Bez dobrého vedení může selhat i subjekt, který má solidně nastavený právní rámec,“ upozorňuje Ondřej Kopečný, programový ředitel TI.

„Proto je důležité klást důraz na transparentní výběrová řízení, veřejná slyšení kandidátů, dostupnost informací o vedení, zdůvodňování jmenování či odvolávání. To vše jsou nástroje, které snižují riziko, že se do vedení důležitého úřadu dostane osoba, která bude otevírat zadní vrátka politickým nebo byznysovým vlivům,“ upřesňuje.

Analýza dále ukazuje, že aktuálně u žádné z 30 hodnocených institucí zákon nevyžaduje konat veřejné slyšení kandidátů o vedoucí funkce.

I když některé instituce v realitě veřejná slyšení pořádají, u více než 80 % z nich doporučujeme, aby konání veřejného slyšení bylo pojištěné i zákonem a zřizovatel se nemohl svévolně rozhodnout veřejné slyšení přestat realizovat. Postupná obměna nejvyššího vedení je problémem u téměř poloviny hodnocených institucí.

U Nejvyššího kontrolního úřadu je dokonce mandát člena vedoucího orgánu omezen dosažením důchodového věku. V praxi mandát členů vedení trvá i několik desítek let, což může vést k určité apatii způsobené dlouhým členstvím v úřadu.

U více než třetiny hodnocených institucí není formalizováno, jaké jsou pravomoci a úkoly zástupců nejvyššího představitele. Alespoň rámcové vymezení přitom snižuje riziko ovlivnění vnitřních rozhodovacích procesů.

U 5 z 30 hodnocených institucí nenajdeme na webových stránkách ani životopisy lidí ve vedení, což značně omezuje možnost veřejné kontroly.

Formální nezávislost, a přesto v praxi plnění přání a povely politiků shora, je realitou nejednoho úřadu.

Systém nastavení institucí v České republice je mimořádně nekonzistentní, a to bez toho, aby tyto inkonzistence sledovaly konkrétní záměr. Některé instituce tak mají předsedy, jiné ředitele, některé kolektivní orgán s místopředsedy, jiné bez místopředsedů, a leckdy nelze vysledovat žádný záměr, který by za tímto rozlišením stál.

O projektu

Analýza 30 významných institucí zhodnocuje organizace, úřady a agentury, které jsou součástí státního aparátu z pohledu jejich nezávislosti na externích mocenských či politických vlivech. Použitím 40 kritérií formální (de iure) a faktické/skutečné (de facto) nezávislosti jsme vytvořili ucelený obrázek o veřejných institucích z pohledu jejich odolnosti proti zneužití nebo ovládnutí. Výsledky, které uvádíme v této zprávě zohledňují data a informace sebrané k 18. červnu 2025.

Ke stažení

Datasety a metodologie

Další informace a detaily se dozvíte na našem webu nezavisle.institute.cz

Poděkování za podporu

Tento projekt je realizován díky finanční podpoře od Aliance pro moderní stát. Děkujeme za podporu!

Poděkování za podporu patří také partnerům ze spolků Lobbio a Oživení.

<https://www.transparency.cz/ti-vyhodnotila-nezavislost-30-verejnych-instituci-ktera-si-vede-nejlepe-a-jak-zneji-doporuceni>